

«Η μάγισσα» του Ζυλ Μισλέ μας μεταφέρει στην εποχή του ασύλληπτου κυνηγιού των μαγισσών στην Ευρώπη

POP popaganda.gr/art/zil-misle-i-magissa/

Η μαγεία είναι γνωστή από την προϊστορία ως η προσπάθεια του ανθρώπου να υπερβεί τους περιορισμούς του για να μπορέσει να ελέγξει τις φυσικές δυνάμεις που τον περιβάλλουν και τις -συχνά επικίνδυνες- καταστάσεις που καλείται να αντιμετωπίσει. Και σίγουρα δεν είναι τυχαίο ότι οι θεολογικές και φιλοσοφικές απόψεις για τη μαγεία παρουσιάζουν -στο πέρασμα των αιώνων- εξαιρετικό ενδιαφέρον, αφού προσφέρουν την δυνατότητα για μία περαιτέρω διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα

πράγματα οι άνθρωποι. Πόσω μάλλον όταν –σε κάποιες περιπτώσεις- η επιστήμη και η λογική, παύουν να θεωρούνται τα πλέον αποτελεσματικά εργαλεία κατανόησης του κόσμου.

Ως πτυχή της κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής η μαγεία εκφράστηκε και συνδέθηκε –μεταξύ άλλων- με τον σαμανισμό, τον μυστικισμό, τη μαντεία, τον ζωροαστρισμό, τον ερμητισμό, την αλχημεία. Πάντως, η σχέση μαγείας και φιλοσοφίας αποκτάει τα πρώτα της σαφή ερείσματα στον νεοπλατωνισμό, κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ., με τον Πλωτίνο να σχετίζεται με πτυχές της μαγείας. Σίγουρα, όμως, είναι στην πνευματική δράση των επιγόνων του που ανιχνεύεται αυτή η σχέση. Έτσι, κατά τον Ιάμβλιχο, η σωτηρία της ψυχής –η οποία αποτελούσε για τους νεοπλατωνιστές τον στόχο της φιλοσοφίας- είναι αλληλένδετη με τις πράξεις μαγείας που ασκούσαν στις τελετές τους οι θεουργοί – οι οποίοι υποστήριζαν ότι επικοινωνούσαν με τους θεούς.

Σταδιακά, ωστόσο, η μαγεία θα αποκτήσει ξεχωριστή θέση στον κόσμο της διανόησης, χάρη στην έκδοση των χαλδαϊκών χρησμών και του συγγραφικού έργου του Πλωτίνου στα λατινικά. Μάλιστα, στα χρόνια του Μεσαίωνα, δημιουργείται ένας νέος τύπος διανοούμενου: ο μάγος! Ένας νέος τύπος σοφού που αποσκοπεί όχι μόνο στο να διερευνήσει τη φύση, αλλά και να επισημάνει τις άδηλες δυνάμεις της. Πρόκειται για την φυσική ή λευκή μαγεία που επιδιώκει την αξιοποίηση τέτοιων δυνάμεων προς όφελος του ανθρώπου, σε αντιδιαστολή με τη δαιμονική ή μαύρη μαγεία – η οποία επικαλείται τους δαίμονες για τη ρύθμιση των ανθρώπινων υποθέσεων.

Θα πρέπει κανείς να σημειώσει, ότι ένας τέτοιος διαχωρισμός δεν είναι και τόσο καθαρός, εάν αναλογισθεί την πλεονεκτική θέση των θεολόγων και ιεροεξεταστών του Μεσαίωνα. Οι άνθρωποι –για παράδειγμα- που έβγαιναν στην ύπαιθρο και μάζευαν φαινομενικά «αθώα» βότανα, μπορούσαν –ανά πάσα στιγμή- να «αποδειχτούν» σύμμαχοι των δαιμόνων. Και, πράγματι, για πολλούς συγγραφείς της μεσαιωνικής Ευρώπης όλη η μαγεία είναι δαιμονική – όπως, εξάλλου πίστευε και ο ιερός Αυγουστίνος.

Όσο για τη λογοτεχνική πρόσληψη της μαγείας του μεσαίωνα είναι πραγματικά ελκυστική: Οι ιπποτικές μυθιστορίες, της εποχής εκείνης, διαφέρουν σημαντικά από τα ισλανδικά έπη στην άποψή τους για τις πηγές της μαγικής δύναμης. Στις ισλανδικές σάγκες η δύναμη απορρέει κυρίως από τις λέξεις, ενώ στις μυθιστορίες βρίσκεται πιο κοντά στα αντικείμενα: Υπάρχουν σε αυτές τις ιστορίες τα ερωτικά φίλτρα, όπως εκείνο που ήπιαν κατά λάθος ο Τριστάνος και η Ιζόλδη, ενώ αφθονούν οι μαγικοί λίθοι, συνήθως πάνω σε δαχτυλίδια, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για να προστατεύσουν του ιππότες από τον κίνδυνο.

Όπως και να 'χει, κατά τον Μεσαίωνα η μαγεία διώχθηκε με την ποινή του θανάτου. Οι Ευρωπαίοι φοβόντουσαν ότι ο χριστιανισμός κινδύνευε από κάθε διαφορετική κοινωνική ομάδα: από τους Εβραίους, τους μουσουλμάνους, τους λεπρούς και τις μάγισσες! Το κινήγι των μαγισσών –αυτή η μαζική υστερία του 15ου και 16ου αιώνα- διαδόθηκε σαν μια αδυσώπητη επιδημία: Γυναίκες κατηγορούνταν και καταδιώκονταν ως μάγισσες, οργανώνονταν μεγάλες ανακρίσεις από την Ιερά Εξέταση για την ανακάλυψη μαγισσών, οι οποίες θεωρούνταν τελικά υπεύθυνες για κάθε κακό – από επιδημίες όπως ο Μαύρος Θάνατος, μέχρι τις εκάστοτε φυσικές καταστροφές.

Υπάρχει μία συναφής εξαιρετική πρόζα του Εμμανουήλ Ροΐδη με τίτλο «Αι μάγισσαι του Μεσαίωρος» με την οποία ο συγγραφέας στρέφεται εναντίον του εκκλησιαστικού θεσμού, αναδεικνύοντας τις παραμέτρους της απίστευτης αυτής υπόθεσης. Διαβάζοντας κανείς τη «Μάγισσα» του Ζυλ Μισλέ (La Sorciere, 1862), έχει συχνά την αίσθηση ότι πρόκειται για ένα ιστορικό μυθιστόρημα. Και αυτό γιατί ο Μισλέ υιοθετεί τη μέθοδο του πανεπόπτη αφηγητή, ο οποίος δεν περιγράφει μόνο τις πράξεις των ιστορικών προσώπων αλλά εισχωρεί στον ψυχισμό τους, τα συναισθήματά τους, τις μύχιες σκέψεις, τις επιθυμίες και τους φόβους τους. Με άλλα λόγια, δημιουργεί με τα υλικά που διαθέτει ως ιστορικός, μυθιστορηματικούς ήρωες και ηρωίδες. Η «Μάγισσα» γράφεται την περίοδο που ο **Μισλέ** έχει απομακρυνθεί ιδεολογικά από τους εκκλησιαστικούς θεσμούς και τα χριστιανικά ιδεώδη.

Το έργο διαδραματίζεται σε έναν οπισθοδρομικό, μελαγχολικό και ζοφερό Μεσαίωνα και εντάσσεται στο ρεύμα της γαλλικής ρομαντικής ιστοριογραφίας, της οποίας κυρίαρχο στοιχείο είναι η ιδιαίτερη συναισθηματική και ιδεολογική εμπλοκή του ιστορικού με την εποχή και τους ανθρώπους της. Σήμερα που η ιστοριογραφία για τη μαγεία και το κυνήγι των μαγισσών γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη διεθνώς και που η σύγχρονη φεμινιστική ενασχόληση με τις μάγισσες και τις ιστορίες τους παραμένει έντονη, η αναδρομή στην πρώιμη ανάγνωση του Μισλέ φωτίζει το ευρύ φάσμα των προσεγγίσεων ενός αποτρόπαιου ιστορικού γεγονότος.

Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και στις μέρες μας δεν έχουν διασαφηνιστεί πλήρως τα αίτια που οδήγησαν σε αυτό το απολύτως τρομακτικό και -εν πολλοίς- ασύλληπτο κυνήγι των μαγισσών στην Ευρώπη για τρεις και πλέον αιώνες, με τον φόβο, την προκατάληψη και την αλλοπρόσαλλη υστερία και επιθετικότητα να οδηγεί τις γυναίκες στην πυρά, την ίδια μάλιστα εποχή που ο Μπαχ συνέθετε τα αριστουργήματά του. Και είναι αυτήν ακριβώς την διάχυτη παραφροσύνη που ανιχνεύει και αποτυπώνει διεξοδικά ο Ζυλ Μισλέ για να αναδείξει, εν τέλει, εντυπωσιακά κάτι που το γνωρίζουμε, αλλά προτιμούμε να το παραβλέπουμε: εκείνη η γραμμή που υποτίθεται ότι διαχωρίζει τον πολιτισμό από το χάος, την επιστήμη από τις δεισιδαιμονίες, την αυστηρή μέθοδο από την ιδεοληπτική εμμονή και την λογική από την παράνοια, είναι εξαιρετικά λεπτή, σχεδόν δυσδιάκριτη, ενίοτε αδιόρατη – ενδεχομένως, ανύπαρκτη...

Ζυλ Μισλέ

«Η μάγισσα»

Μετάφραση: Ανδρονίκη Διαλέτη

Εκδόσεις: MIET

Σελίδες: 492